

**Ćiril Ćiro Raič & Hercegovina, nakladnici: Hercegovačko-
-neretvanska županija, Zapadnohercegovačka županija,
Hercegbosanska županija, Hrvatska matica iseljenika u FBiH,
Mostar, 1998., 464 strane**

Ćiril Ćiro Raič, umjetnički fotograf i majstor s fotografskim aparatom, obilježio je vrijednu obljetnicu – 45 godina bavljenja fotografijom. Posljedak njegova motrenja kroz objektiv pred nama je kao trenutačno najteža i najveća knjiga u Hercegovini: 464 stranice enciklopedijskoga formata sažetih u fotomonografiji, s osamsto fotografija, kojoj je HERCEGOVINA središnja tema. Kao što u Proslovu kaže urednik fotomonografije Radoslav Dodig, Hercegovina je unesena kao širok zamljopisan okvir: od Livna pa sve do Trebinja. U uvodnu dijelu opisana je kratka povijest Hercegovine (R. Dodig), s napomenom da se Hercegovina ne može podičiti monografijama o svojoj povijesti, ljepotama i bogatstvu. Naime, od 1981. do 1996. tiskane su samo četiri monografije o Hercegovini. Anđelko Zelenika u tekstu “Portret fotodokumentarista i umjetnika” opisuje Ćirila Ćiru Raiča (1936.), koji je još daleke 1955. postao fotograf u službi Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Mostaru, u kojemu i danas djeluje. Zvanje majstora umjetničke fotografije stekao je 1975., kada je postao članom Udruženja primijenjenih umjetnika BiH. U plodnoj i dugogodišnjoj karijeri izlagao je na 250 skupnih i na 61 samostalnoj izložbi. Priredio je 196 tematskih samostalnih izložaba u zemlji i inozemstvu. Dobitnik je mnogih nagrada i priznanja.

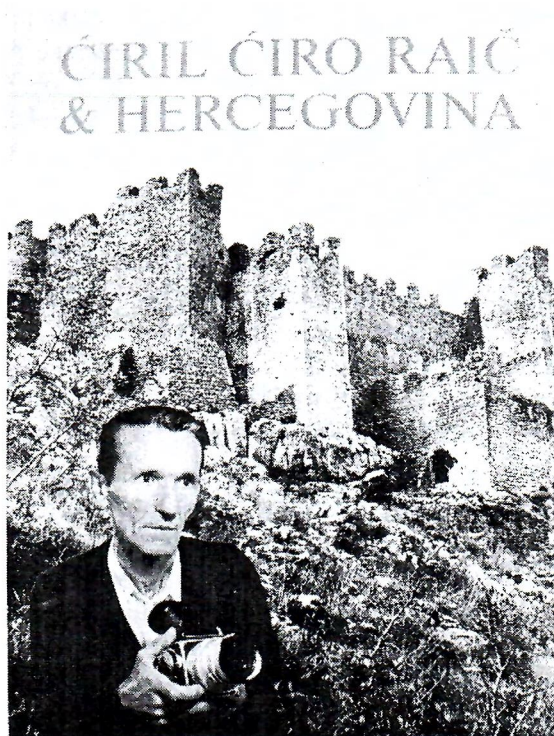
Raičev opus impozantan je i obuhvaća oko trista tisuća negativa, fotografija i dijakolora. Dio je stradao u ratnim razaranjima Mostara 1992., dio se nalazi u fototeci Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Mostaru, dok je više od sto tisuća fotonegativa pohranjeno u autorovoj fototeci – Atelijeru umjetničke i dokumentarne fotografije Ćirila Ćire Raiča u Mostaru. Zdravko Nikić dokumentarno je prikazao Raičev doprinos u ilustriranju mnogobrojnih vodiča, kataloga, monografija i drugih publikacija. Zamjetna je njegova uloga u opremanju izdanja Akademije nauka i umjetnosti BiH, Zemaljskoga muzeja BiH te povijesnih, epigrafskih i kulturno-umjetničkih publikacija i monografija. Raič je objavljivao fotografije i u mnogim

časopisima, tjednicima i dnevnim novinama. O bogatu i plodnu radu Ćirila Ćire Raića govori i povelik popis članaka, osvrti i vijesti o njegovim radovima, koji su objavljeni u dnevnim novinama, tjednicima, magazinima, katalozima i strukovnim publikacijama. Ante Markotić, Vendelin Karačić i Petar Gudelj napisali su oku i uhu ugodne tekstove o Raiću i njegovu djelu. Zdenko Žeravica zapisao je kako je fotomonografijom Raić napravio monumentalno djelo.

Knjiga je podijeljena u više poglavlja: prapovijest, rimsko doba, rano kršćanstvo, srednji vijek, orijentalno doba, mletačko razdoblje, novac, grbovi, pečati i filateliju, mostovi, urbana arhitektura, vjerska obilježja, nadgrobni spomenici, selo, prirodne ljepote, flora i fauna, spomenici, slike i knjige, nošnje i nakit, pučka glazba, proslave i kulturne predstave, portreti, gospodarstvo, šport, lov i ribolov i slobodne teme. Na kraju je dodano kazalo fotografija po općinama, od Bileće i Čapljine pa sve do Tomislav Grada i Trebinja – ukupno dvadeset općina.

Raićeve fotomonografija slijedi i kronološku i tematsku strukturu. Krenuo je od pretpovijesti (pećine, kameni nalazi, gradine i gomile), preko rimskoga doba (logori, villae rusticae, mozaici, miljokazi, natpisi, oružje), pa do orijentalnoga doba (čaršije, kule, javni objekti i oružje). Nije zaboravljena priroda (krajolici, polja, vrela i ponori, jezera, slapovi i dr.), nadgrobni spomenici (svih konfesija), selo (kuće, ambari, pojate, mlinice, bunari, mobe, pokućstvo i dr.), ali su isto tako prikazani i gospodarski objekti i športski i rekreativni trenutci. Možemo naglasiti kako je Ćiril Ćiro Raić u narečenim razdobljima snimio i odabrao ono najznačajnije, najpoznatije, najvrjednije, najzanimljivije, naj slikovitije i “naj motive” u Hercegovini. Vrijednost Raićeve fotomonografije zrcali su u činjenici da mnogih objekata, spomenika i krajolika više nema.

Arheolozi znaju koliko su ugrožene gomile, gradine i

stećci. Nažalost, mnogi stećci, mnoge gomile, ali i motivi seoske arhitekture nisu više “nauzgor”. Uništio ih je čovjek našega doba, onaj pismeni čovjek koji ne cijeni i ne izvlači pouke iz prošlosti, koji se barbarski obračunava sa spomeničnom baštinom. Kao što je u Proslovu rečeno, mnogi objekti stradali su tijekom ratnih zbivanja 1991. – 1995. i velikosrpske agresije na BiH, posebice u Mostaru. Ta ratna pustošenja nisu ušla u fotomonografiju, dijelom što mnogi objekti i mjesta autoru nisu bili dostupni, dijelom što su ratna razaranja objavljena u posebnim fotomonografijama. Koliko je odabir i raspon Raičevih fotografija uvrštenih u fotomonografiju o Hercegovini velik i širok, govori podatak da su u nju ušle 32 veće cjeline sa 116 tema. Zaista, takav širok fotoomnibus nije dosad zabilježen u BiH, a teško će ga tko nadmašiti.

Raič se pokazao kao svestran, pomnjiv i zahtjevan bilježnik svjetlopisne Hercegovine. Mnoge njegove fotografije odavno su antologijske: Badanj, Lib, Letka, Ošanići, Mogorjelo, Blagaj, Stjepangrad, Počitelj, Kravica, Hajdučka vrata, Stari most, Povratak...

Arheolog i epigrafičar naći će u njoj nove i dosad neobjelodanjene natpise, etnolog će moći sa zanimanjem proučavati narodne nošnje, a graditelji će se diviti kamenim zdanjima diljem Hercegovine. Fotografije su znalački odabrane i majstorski snimljene, posebice one na kojima je kamen glavni materijal. Ćiro je majstor u otkrivanju i prepoznavanju kamena. Mnogi su tvrdili kako su s njegovih fotografija više slova i redaka pročitali negoli s izvorna spomenika. Knjigu je tiskala i opremila “Slobodna Dalmacija” Split.

Ćiril Ćiro Raič tom fotomonografijom, svojim životnim djelom, podigao je sebi spomenik trajniji od mjedi, svjetliji od svjetla, stariji od zapisa, dublji od dubine i plavlji od modrine.

Gaudencije TOLIĆ